

Łukasz Janikowski

Kompetencje obywatelskie studentów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w świetle badań empirycznych w 2007 roku

Kompetencje to nic innego jak zakres wiedzy w danej dziedzinie, zakres posiadanych umiejętności do wykonywania określonych czynności oraz zakres odpowiedzialności. Natomiast bycie osobą kompetentną to posiadanie wiedzy i kwalifikacji z danej dziedziny na poziomie umożliwiającym rzeczową i specjalistyczną ocenę faktów z nią związanych. Jest to także uprawnienie do wydawania sądów i uposażenie do decydowania¹. Zaś kompetencje obywatelskie to według J. Skrzypczaka rodzaj struktury poznawczej, złożonej z określonych zdolności, zasilanej wiedzą i doświadczeniami. Za pomocą tych zdolności w danym kontekście (układzie) można inicjować i realizować zadania zgodne z przyjętymi standardami².

¹ Por. T. Godlewski, *Obywatelskie kompetencje polityczne*, [w:] *Demokracja w Polsce po 2005 roku*, red. D. Karnowska, Toruń 2008, s. 100; *Słownik wyrazów obcych*, Wrocław 2001, s. 388.

² J. Skrzypczak, *Tak zwane kompetencje kluczowe, ich charakter i potrzeba kształtowania w toku edukacji ustawicznej*, [w:] *Edukacja ustawiczna w zmieniającej się sytuacji edukacyjnej*, red. T. Aleksander, J. Skrzypczak, Poznań 1998, s. 20–21.

Przechodząc do zdefiniowania politycznych kompetencji obywatelskich, należy zaznaczyć, że trwale łączy się w nich wiedza o polityce z jej praktycznym zastosowaniem. Dzięki poznaniu (poinformowaniu) wytwarza się dyspozycja (zdolność do wyrażania opinii, sądów, podejmowania decyzji). Efektem tego może być działanie, które uprawomocni decyzję. Należy brać również pod uwagę występowanie w tle wielości i różnorodności uwarunkowań osobowościowych i społecznych, które wpływają na jakość i zakres obywatelskich kompetencji politycznych³.

Podstawą do podjęcia badań była chęć wyjaśnienia kwestii związanych z świadomością, aktywnością i wiedzą polityczną prezentowaną przez studentów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Badacza interesowało także postrzeganie i ocenianie polityki przez ludzi młodych, wskazanie, gdzie jest ona umiejscowiona w ich życiu oraz czy w ogóle ją w nim dostrzegają. Zastosowaną metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, natomiast techniką badań było ankietowanie. Ankieta została przeprowadzona na próbie 850 studentów UKW w czerwcu 2007 roku. Dobór próby był celowy ze względu na znajomość badanego środowiska. Kwestionariusz ankiety składał się z 17 pytań. Zostały one pogrupowane w trzy kategorie. Pierwsza grupa dotyczyła świadomości politycznej, druga – aktywności politycznej, natomiast trzecia skupiała się nad postrzeganiem i ocenianiem polityki przez ludzi młodych.

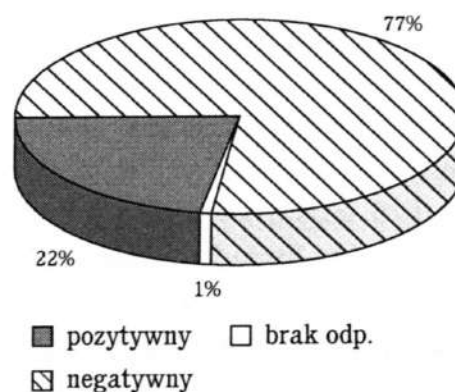
W ankiecie zastosowano także pojęcia, co do których nie można mieć definicyjnej pewności. Jednym z nich była sama kategoria „polityki” ze względu na wielość i różnorodność występujących ujęć. Jednakże ze względu na swoją optymalną zawartość najbliższe autorowi będzie pojęcie polityki zaproponowane przez A.W. Jabłońskiego. Jego zdaniem polityka to: działalność instytucji państwowych; wzajemny stosunek władzy, wpływu i konfliktów istniejących w różnych płaszczyznach życia społecznego; proces podejmowania decyzji w toku procesu sprawowania władzy i gry o władzę; rozwiązywanie problemów społecznych oraz funkcja w systemie społecznym, zapewniająca jego rozwój poprzez rozwiązywanie konfliktów, wytwarzanie decyzji

³ T. Godlewski, *Obywatelskie kompetencje...*, s. 100–101.

regulujących w autorytarny sposób rozdział dóbr; artykulację, agregację i selekcję interesów; socjalizację polityczną i komunikację⁴.

Zaczynając od pytania: *Słowo „polityka” ma dla Ciebie wydźwięk pozytywny czy negatywny?* chodziło głównie o poznanie stosunku do samego słowa „polityka”. Pozytywny stosunek do polityki ma tylko 22% ankietowanych, a negatywny aż 78% (wykres 1). Jednak sam fakt, że 22% respondentów odpowiedziało inaczej, daje nadzieję na to, że rozumieją oni rolę i wpływ polityki na ich życie, a co ważniejsze, interesują się życiem publicznym. Można te wyniki analizować na kilka sposobów. Młodzi zapytani o stosunek do słowa „polityka” przyjęli stereotypowe podejście, zasłyszane w mediach, od rodziny, znajomych, że polityka jest brudna lub zła. Negatywny stosunek może być także wynikiem wnikliwej obserwacji sceny politycznej. Nie będzie on wtedy wyrazem ignorancji, ale rzetelnego podejścia do sprawy. Natomiast ankietowanymi, którzy udzielili odpowiedzi pozytywnej, mogły być osoby, które mają poglądy polityczne podobne do tych, które głosiła partia będąca wówczas u władzy. Można także samo słowo „polityka” odebrać pozytywnie, ale działania polityczne władz państwowych negatywnie⁵.

Jedno z pytań skupiało się na tym, co według studentów kieruje działaniami polityków. Udzielając odpowiedzi na to pytanie, ludzie młodzi ukazywali swój stosunek do polityków i polityki znany im na przykład z mediów. Ankietowani, udzielając odpowiedzi, mogli mieć na myśli konkretny przykład, mogli też

Wykres 1. Stosunek ludzi młodych do słowa „polityka”.

Źródło: Opracowanie własne.

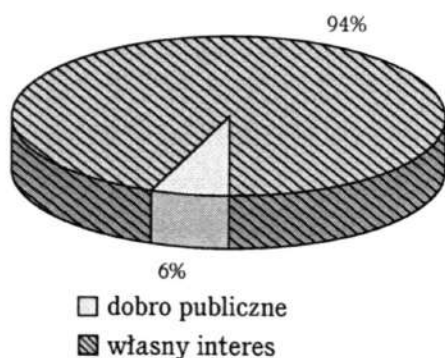
⁴ A.W. Jabłoński, *Polityka. Interpretacje definicyjne*, [w:] *Kategorie analizy politologicznej*, red. A.W. Jabłoński, L. Sobkowiak, Wrocław 1991, s. 7.

⁵ K. Wójcik, *Polityka jako wycinek rzeczywistości i kategoria dyskursu w rozumieniu studentów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego – sprawozdanie z badań empirycznych*, „Zeszyt Koła Naukowego Studentów Politologii UKW. Młodzi w polityce”, nr 1, red. A. Laska, 2008, s. 14–16.

po raz kolejny odwoływać się do stereotypowych wypowiedzi, zasłyszanych w swoim otoczeniu. Jak widzimy na wykresie 2 – 94% badanych wskazało, że „politycy w swych działaniach kierują się głównie własnym interesem”. Skoro polityka, której zadaniem jest kształtowanie sfery publicznej, gdzie istnieją mechanizmy kontroli i wpływu oraz podejmowane są decyzje dotyczące ogółu, postrzegana jest jako miejsce dla zrobienia kariery, to jej kondycja w ocenach studentów jest mierna. Politycy postrzegani są jako karierowicze, osoby dążące do osobistego sukcesu, a polityka to taka sama dziedzina na zrobienie kariery, jak handel lub bankowość⁶.

Zarówno w tym, jak i w poprzednim pytaniu oraz w pytaniach niezaprezentowanych w artykule potwierdziła się stawiana hipoteza, że ludzie młodzi przejawiają negatywny stosunek do szeroko rozumianego pojęcia polityki i wszystkiego, co się z tym łączy.

Skupiając się nad pytaniami dotyczącymi świadomości politycznej dla celów badawczych została przyjęta definicja T. Bodio. Według niego

Wykres 2. Co według studentów kieruje politykami?

Źródło: K. Wójcik, *Polityka...*, s. 19.

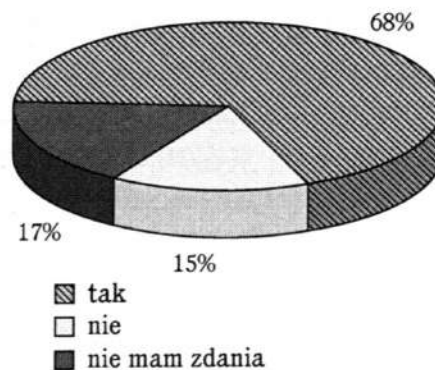
ego świadomość polityczna jest szczególną odmianą świadomości społecznej, zawiera w sobie praktyczną i teoretyczną wiedzę polityczną o charakterze racjonalnym i irracjonalnym, uznane systemy wartości ideologiczno-politycznych, normy polityczno-społeczne oraz uczucia, emocje, nastroje i przekonania, które dotyczą głównie form świadomości ekonomicznej, ideologicznej i politycznej. Odzwierciedla ona nie tylko układ stosunków społecznych, ale ak-

tywnie wpływa na procesy ten układ warunkujące. Stanowi także akceptację pewnych struktur politycznych poprzez wyrażanie stosunku do naczelnych wartości ustrojowych i politycznych⁷.

⁶ Tamże, s. 18–19.

⁷ T. Bodio, *Kształtowanie świadomości politycznej w sytuacji rewolucyjnej (na przykładzie rewolucji październikowej w Rosji)*, „Studia Nauk Politycznych” 1978, nr 3, s. 98.

Zadając pytanie: *Czy Twoim zdaniem decyzje podejmowane przez Sejm lub Radę Ministrów wpływają na Twoje życie codzienne?* przyjmowana była hipoteza, że Sejm i Rada Ministrów są tylko pewnymi instytucjonalnymi symbolami władzy. Głównym celem było uzyskanie informacji, jakie jest ogólne rozumienie wpływu instytucji publicznych na życie obywateli. Dużym zaskoczeniem było, że aż 68% ankietowanych odpowiedziało „tak” (wykres 3). W związku z czym nie potwierdziła się stawiana hipoteza, że studenci nie dostrzegają zależności między decyzjami podejmowanymi przez władze państwowe a ich życiem codziennym. Świadczy to o dość dużym poziomie świadomości badanych. Spodziewana była większa liczba odpowiedzi negatywnych. Wynikać to powinno głównie z rosnącego indywidualizmu ludzi młodych oraz z ich niechęci do tego, aby ktoś inny podejmował za nich decyzje. Współcześnie widzą oni siebie jako niepowtarzalne jednostki i podkreślają przy tym swoją indywidualną tożsamość⁸.

Wykres 3. Czy decyzje podejmowane przez władze państwowe wpływają na życie studentów?

Źródło: Opracowanie własne.

Zastanawiający jest także fakt, dlaczego aż 17% ankietowanych nie ma w tej kwestii zdania. Dla części studentów może to po prostu być pytanie, nad którym nigdy wcześniej się nie zastanawiali, co niekoniecznie musi oznaczać ich niską świadomość polityczną. Mogli oni też nie zdawać sobie sprawy, że decyzje podejmowane przez władzę wpływają na ich życie, a to z kolei oznacza ich niską świadomość polityczną.

Spośród 188 ankietowanych, którzy pozytywnie oceniają politykę, 79% dostrzega, że decyzje podejmowane przez władze państwowe wpływają na ich życie. Natomiast spośród 650 ankietowanych, którzy negatywnie oceniają politykę, taki wpływ dostrzega 64% badanych.

⁸ Por. M. Urban, *Indywidualizm i kolektywizm w świadomości młodzieży. Studium psychologiczno-politologiczne*, Warszawa 2008, s. 134–143.

Mimo że różnica wynosi 15 punktów procentowych to potwierdza hipotezę, że stosunek do polityki wpływa na poziom świadomości politycznej studentów. Jednak należy podkreślić, że zarówno osoby pozytywnie, jak i negatywnie oceniające politykę prezentują zbliżony poziom świadomości politycznej.

Kolejne pytanie dotyczyło poglądów politycznych. Studenci mieli odpowiedzieć, czy mają „określone, wyrobione poglądy polityczne”. Około 45% respondentów uważa się za osoby o określonych, wyrobionych poglądach politycznych. Zaznaczenie takiej odpowiedzi powinno świadczyć o wysokim poziomie ich świadomości i wiedzy politycznej, która jest niezbędna do zbudowania i posiadania jakichkolwiek poglądów politycznych. Zaś 35% ankietowanych uważa się za osoby o nieukształtowanych poglądach politycznych, a 19% respondentów sądzi, że nie jest im to potrzebne.

Okazuje się jednak, że z 387 badanych, którzy uważają się za osoby o ukształtowanych poglądach politycznych, imię i nazwisko premiera znało 81% ankietowanych, 5% respondentów udzieliło odpowiedzi „nie wiem”, 10% badanych nie udzieliło żadnej odpowiedzi, a 3% wpisało odpowiedzi błędne. Oznacza to, iż co piąty ankietowany – uważający się za osobę o ukształtowanych poglądach politycznych – wykazuje się niskim poziomem wiedzy politycznej. Z kolei wśród 297 badanych, którzy uważają się za osoby o nieukształtowanych poglądach politycznych, 65% ankietowanych wiedziało, kto jest prezesem Rady Ministrów. Natomiast spośród 163 ankietowanych, którzy uważają, że określone, ukształtowane poglądy polityczne nie są im potrzebne, imię i nazwisko premiera zna 61% badanych (tabela 1). Jak łatwo zauważyć, najniższym poziomem świadomości i wiedzy politycznej charakteryzują się osoby, które twierdzą, że posiadanie określonych, ukształtowanych poglądów politycznych nie jest im potrzebne.

Czy któraś z obecnie funkcjonujących partii politycznych prezentuje poglądy zbieżne z Twoimi? Jest to kolejne z pytań dotyczących sfery świadomości politycznej. Spośród 850 ankietowanych 60% odpowiedziało, że nie ma takiej partii, co nie było dużym zaskoczeniem, 39% udzieliło odpowiedzi pozytywnej, a 1% nie zakreśliło żadnej odpowiedzi.

Tabela 1. Występowanie współzależności między poglądami politycznymi a wiedzą polityczną

Czy uważasz się za osobę o wyrobionych poglądach politycznych?	Podaj imię i nazwisko prezesa Rady Ministrów	
	zła/brak odpowiedzi	Jarosław Kaczyński
Tak	19%	81%
Nie	35%	65%
Nie jest mi to potrzebne	39%	61%

Źródło: Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna...*, s. 50.

Tabela 2. Utożsamianie się z partią polityczną na podstawie poglądów politycznych

Czy uważasz się za osobę o wyrobionych poglądach politycznych?	Czy któraś z obecnie funkcjonujących partii politycznych prezentuje poglądy zbieżne z Twoimi?	
	Tak	Nie
Tak	54%	46%
Nie	29%	71%
Nie jest mi to potrzebne	24%	76%

Źródło: Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna...*, s. 52.

Na podstawie korelacji z pytaniem poprzednim zostały uzyskane dane, z których wynika, że wśród osób o ukształtowanych poglądach politycznych jest 46% takich, które nie utożsamiają się z poglądami prezentowanymi przez partie polityczne. Następnie spośród badanych o nieukształtowanych poglądach politycznych aż 71% nie utożsamia się z żadną z partii. W grupie ankietowanych, którzy uważają, że ukształtowane poglądy nie są im potrzebne, takich osób jest jeszcze więcej, a mianowicie 76% (tabela 2). Odpowiedzi udzielone na to pytanie pozwalają stwierdzić, że jednym z powodów, dla których studenci przejawiają taki a nie inny poziom aktywności politycznej, może być fakt, iż na obecnej scenie politycznej nie ma partii, z którą

mogliby się utożsamiać. Z drugiej strony 39% spośród wszystkich ankietowanych potrafi taką partię wskazać. Jest to mimo wszystko jednak niewielka liczba, odpowiadająca mniej więcej frekwencji w wyborach parlamentarnych z 2005 roku. Trzeba przyznać, że wynik ten nie napawa szczególnym optymizmem. Świadczyć to może, po pierwsze, o braku zaangażowania młodych obywateli w życie społeczno-polityczne, a po drugie o tym, że oferty programowe prezentowane przez partie zbyt mocno odbiegają od wyobrażeń i oczekiwań młodych wyborców. Jest jeszcze jeden aspekt, który może mieć niebagatelne znaczenie dla wyników uzyskanych w tym pytaniu, a mianowicie postrzeganie świata polityki przez obywateli. Jak wynika z odpowiedzi udzielonych na inne pytania postawione w ankiecie, obraz tego świata jest zdecydowanie negatywny. Nasuwają się zatem wnioski, iż utożsamianie się z poglądami którejs z partii politycznych, stanowiących przecież istotny element świata polityki, jest postrzegane przez społeczeństwo jako zachowanie nieodpowiednie, niemoralne czy wręcz nieracjonalne⁹.

Przenosząc się na grunt wiedzy z zakresu wydarzeń politycznych, zostanie poddane analizie pytanie o imię i nazwisko prezesa Rady Ministrów. Pytanie to pozwala stwierdzić, jaki jest poziom fundamentalnej znajomości sceny politycznej w kraju, umożliwia też przeanalizowanie, czy podstawowe pojęcia funkcjonujące w życiu publicznym są przez studentów rozumiane. Zdecydowana większość ankietowanych – 71,6% – udzieliła odpowiedzi prawidłowej, że prezesem Rady Ministrów był Jarosław Kaczyński. Niepokoi i zastanawia fakt, że aż 28,4% badanych nie odpowiedziało w ogóle lub błędnie (tabela 3). Świadczyć to może o tym, że wśród studentów jest duża grupa osób, które nie interesują się wydarzeniami zachodzącymi na scenie politycznej i nie ma dla nich znaczenia, kto stoi na czele rządu.

W dalszej analizie przyjęte zostało założenie, że prawie 17% badanych, którzy w ogóle nie odpowiedzieli na to pytanie, miało nie-

⁹ Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna studentów Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego i formy ich aktywności społeczno-politycznej – sprawozdanie z badań empirycznych*, „Zeszyt Koła Naukowego Studentów Politologii UKW. Młodzi w polityce”, nr 1..., s. 51–52.

Tabela 3. Znajomość imienia i nazwiska Prezesa Rady Ministrów

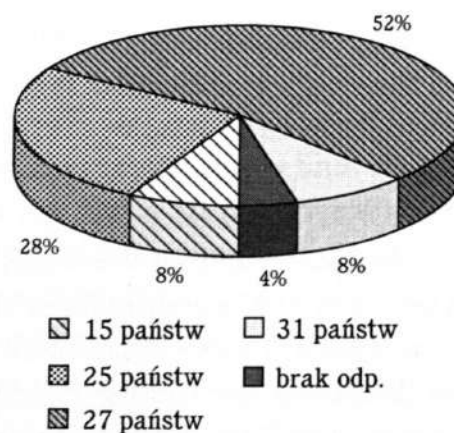
Podaj imię i nazwisko prezesa Rady Ministrów	Wynik	%
Jarosław Kaczyński	608	71,6%
Nie wiem	99	11,6%
Brak odpowiedzi	143	16,8%

Źródło: Opracowanie własne.

mały problem z roszyfrowaniem pojęcia „prezes Rady Ministrów”. Przyjęta została taka hipoteza po tym, jak w trakcie przeprowadzania ankiety studenci zadawali pytanie: „czy pojęcia prezes Rady Ministrów i premier są tożsame?”. Dalsza dedukcja doprowadziła do przekonania, że brak znajomości tak istotnych i ważnych pojęć funkcjonujących w życiu publicznym świadczy o umiarkowanym poziomie wiedzy politycznej studentów.

Poziom wiedzy politycznej, jaki zaprezentowali ankietowani w odpowiedziach na pytanie: *Ile państw wchodzi w skład Unii Europejskiej?* (wykres 4) – pozwala przypuszczać, że posiadanie zasobu wiadomości na temat międzynarodowego środowiska politycznego jest jeszcze niższe niż wiedza na temat krajowej sceny politycznej. Dziwić też może fakt, że aż 28% badanych zaznaczyło odpowiedź „25”, co wskazywałoby na brak zainteresowania bieżącymi wydarzeniami na arenie międzynarodowej. Wszak rozszerzenie Unii Europejskiej nastąpiło blisko pół roku przed badaniami.

W pytaniach z zakresu aktywności politycznej została przyjęta definicja, według której jest to ogół działań polegających na formułowaniu i realizacji celów politycznych, związanych z rolami spełnianymi przez jednostki bądź grupy w ramach

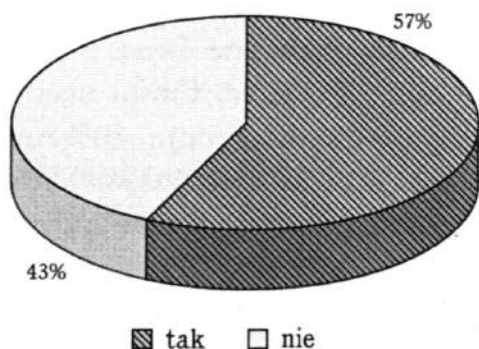
Wykres 4. Liczba państw wchodzących w skład Unii Europejskiej.

Źródło: Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna...*, s. 63.

systemu politycznego. Rozumiana w ten sposób aktywność polityczna określa stopień uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji oraz poziom zaangażowania w życie polityczne. Ma ona zarówno charakter obiektywny – wynikający z faktu pełnienia roli podmiotu życia politycznego, jak i subiektywny – jest wyrazem świadomego wyboru¹⁰.

Specyfika aktywności politycznej polega także na tym, że jest ona podejmowana z zamiarem wywierania wpływu na kształt polityki oraz wspierania politycznej ciągłości lub zmiany. Często bardziej podkreślany jest jej świadomie instrumentalny charakter (wywieranie wpływu) niż wyrażanie stosunku do politycznych symboli. Aktywność polityczna wiąże się również z zaufaniem do systemu politycznego, instytucji politycznych, istniejących partii oraz polityków. Brak takiego zaufania najczęściej jest interpretowany jako istotny aspekt politycznej alienacji, prowadzący do bierności¹¹.

W pierwszym z analizowanych pytań z zakresu aktywności zadaniem studentów było określić, czy jakość polityki w kraju wpływa na ich aktywność polityczną. Pytanie to pośrednio dotyczy także świadomości. Dla oceny jakości bieżącej polityki niezbędna jest bowiem

Wykres 5. Wpływ jakości polityki na aktywność.

Źródło: Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna...*, s. 56.

świadomość procesów, które w jej ramach zachodzą i wiedza o polityce jako takiej. Dopiero wówczas można stać się aktywnym uczestnikiem życia politycznego. Większość ankietowanych – tj. 57% – odpowiedziało, że jakość polityki wpływa na ich aktywność (wykres 5).

Należałoby się zastanowić, czy na poziom aktywności większy wpływ ma wysoka, czy niska jakość polityki. Z jednej strony ludzie młodzi, czując rozgoryczenie jej

¹⁰ E. Młyniec, *Aktywność polityczna*, [w:] *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski, R. Herbut, Wrocław 2004, s. 16.

¹¹ K. Skarżyńska, *Człowiek a polityka. Zarys psychologii politycznej*, Warszawa 2005, s. 155 i 160.

jakością, nie są zainteresowani tym, aby aktywnie partycypować w życiu politycznym. Z drugiej strony to właśnie niska jakość polityki może dać impuls zwrotny na przykład w formie „głosowania protestu”. Taką sytuację mogliśmy zaobserwować w wyborach parlamentarnych z 2007 roku, kiedy wyborcy często głosowali na Platformę Obywatelską tylko dlatego, aby wyrazić swój sprzeciw wobec polityki Prawa i Sprawiedliwości. Efektem tego była prawie 54-procentowa frekwencja wyborcza. Może być również tak, że dla części osób to wysoka jakość polityki stanowi impuls do zwiększonej aktywności politycznej, która ma zasadnicze znaczenie w ich życiu i nie angażują się tylko w pewnych okresach, gdy dzieje się coś niezwykłego, nowego lub ważnego¹².

Dla 43% badanych jakość polityki nie ma wpływu na ich aktywność polityczną. Może to oznaczać, że o aktywności tych osób decydują inne czynniki, na przykład: poziom socjalizacji, wartości i poglądy zaczerpnięte od rodziców, umiejętność artykulacji własnych potrzeb i interesów, pozycja tych osób w strukturze społecznej czy inne elementy wynikające z panującego modelu kultury politycznej. Może być również tak, że osoby te nie przejawiają jakiegokolwiek aktywności, nie interesują się polityką, a jakość polityki nie ma dla nich najmniejszego znaczenia. Potwierdzałyby to uzyskane dane, z których wynika, że z 42 osób, które nie mają zdania na temat sceny politycznej, czyli najprawdopodobniej nią się nie interesują, 40% nie przejawia żadnej aktywności. Natomiast wśród osób jakkolwiek oceniających scenę polityczną i wydarzenia na niej zachodzące żadnej aktywności nie przejawia tylko 15% ankietowanych.

Po przeanalizowaniu tabeli 4 została potwierdzona hipoteza, że stosunek do szeroko pojętej polityki wpływa na poziom aktywności politycznej. Spośród 188 osób, które pozytywnie oceniają politykę, udział w wyborach parlamentarnych bierze 81%. Natomiast z 650 ankietowanych, którzy negatywnie oceniają politykę, udział w wyborach deklaruje 63% respondentów.

Podobne wnioski zostały uzyskane po przeanalizowaniu wyników w tabeli 5. Spośród 24 respondentów pozytywnie oceniających wy-

¹² Por. tamże, s. 164.

Tabela 4. Wpływ stosunku do polityki na poziom aktywności politycznej.

Stosunek do słowa polityka	Udział w wyborach parlamentarnych	
	Tak	Nie
Pozytywny	81%	19%
Negatywny	63%	37%

Źródło: Opracowanie własne.

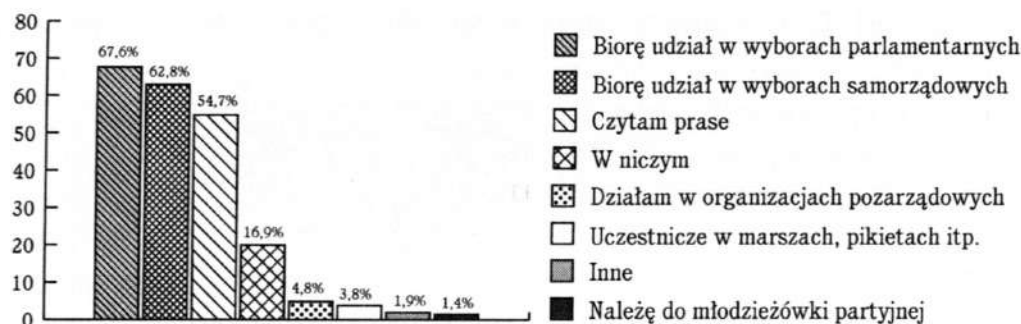
Tabela 5. Wpływ oceny wydarzeń na scenie politycznej na aktywność.

Ocena sceny politycznej i wydarzenia zachodzących na niej	Udział w wyborach parlamentarnych	
	Tak	Nie
Pozytywna	75%	25%
Negatywna	68%	32%
Nie mam zdania	52%	48%
Obojętna	72%	28%

Źródło: Opracowanie własne.

darzenia zachodzące na scenie politycznej swój udział w wyborach deklarowało 75%. Podobny udział w wyborach deklarowały osoby obojętnie oceniające scenę polityczną, a było ich 72%. Zaś z 721 ankietowanych, którzy negatywnie ocenili scenę polityczną, udział w wyborach deklarowało 68% osób.

Mimo że stawiana hipoteza została potwierdzona, wyniki te pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków. Zarówno osoby pozytywnie, jak i negatywnie oceniające politykę prezentują zbliżony poziom aktywności politycznej. Różnica wynosi zaledwie kilka punktów procentowych, a poziom aktywności wśród badanych negatywnie oceniających politykę utrzymuje się na wysokim poziomie, bo powyżej 60%. Świadczy to m.in. o znacznej świadomości politycznej tych osób.

Wykres 6. Formy aktywności politycznej.

Źródło: Opracowanie własne.

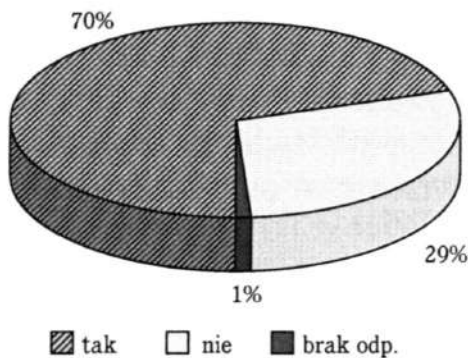
Skupiając się nad tym, w jakich formach przejawia się aktywność polityczna ludzi młodych, nasuwa się kilka ciekawych refleksji. Z analizy danych z wykresu 6 wynika, że zdecydowanie dominującymi formami aktywności są te, które można uznać za formy aktywności biernej. Polegają one najczęściej na śledzeniu wydarzeń w mediach, chodzeniu na wybory bądź czytaniu prasy. Znacznie mniejszym zainteresowaniem cieszą się natomiast czynne formy aktywności, do których zaliczamy m.in. działanie w stowarzyszeniach na rzecz rozwoju gminy, uczestnictwo w marszach i pikietach czy działalność w młodzieżówce partyjnej.

Z 850 ankietowanych 41% studentów wykazywało więcej niż dwie formy aktywności, przy czym w dużej mierze tą trzecią formą aktywności było czytanie prasy. Tylko 6% badanych zaznaczyło więcej niż trzy aktywności polityczne. Natomiast aż 17% respondentów zaznaczyło, że nie podejmuje jakiegokolwiek aktywności politycznej. Wśród badanych aktywność polityczna najczęściej przejawia się w: braniu udziału w wyborach parlamentarnych – 67,6%; udziale w wyborach samorządowych – 62,8% oraz czytaniu prasy – 54,7%¹³. W związku z tym potwierdziła się stawiana hipoteza, że głównym przejawem aktywności politycznej jest udział w wyborach parlamentarnych lub samorządowych. Sprowadzanie przez studentów własnej aktywności politycznej do aktu wyborczego najprawdopodobniej jest związane z przekonaniem, że demokracja daje możliwość wyboru swoich re-

¹³ Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna studentów...*, s. 60.

prezentantów. Jak się jednak okazuje, inne możliwości, które daje system demokratyczny, nie mają wielu zwolenników wśród ludzi młodych. Być może brak pewnych standardów w kulturze politycznej, a także niedosyt wzorców powodują, że studenci koncentrują się bardziej na swoim życiu prywatnym¹⁴.

Jak widzimy na wykresie 7, większość ankietowanych rozmawia ze znajomymi o polityce, co wydaje się zjawiskiem pozytywnym. Wszak, jeśli potraktujemy rozmowę na tematy polityki jako pewną specyficzną formę politycznej aktywności, to wyłania nam się obraz studentów niesamowicie zaangażowanych w życie polityczne, niestety, tyl-

Wykres 7. Czy rozmawiasz na temat polityki ze znajomymi?

Źródło: Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna studentów...*, s. 55.

ko w kręgu wąskiej grupy znajomych i najbliższej rodziny, o czym pisze T. Godlewski. Jego zdaniem o ile w stabilnych demokracjach kontakty społeczne i środowiskowe oraz towarzyskie i koleżeńskie stanowią zaplecze dla obywatelskich doświadczeń i potencjalnych zasobów wiedzy o polityce, o tyle Polacy niechętnie uczestniczą w organizacjach i inicjatywach obywatelskich. Wśród Polaków utrzymuje się głównie silna pozycja kręgów rodzinnych i przyjacielskich, co potwierdza ograniczenie solidarnych postaw do najbliższego otoczenia¹⁵.

Uzyskane wyniki są ciekawe, jeśli porównamy je z wynikami badań z połowy lat 90. na ogólnopolskiej losowej grupie osób w wieku 20–21 lat. Mianowicie dyskusje o polityce w gronie znajomych i przyjaciół prowadziło wtedy tylko 4,5% ankietowanych¹⁶. Same rozmowy nie przekładają się jednak na inne formy uczestnictwa w życiu zbiorowym społeczeństwa. Mimo tego dzięki nim zwiększa się również

¹⁴ K. Wójcik, *Polityka jako wycinek rzeczywistości...*, s. 44.

¹⁵ T. Godlewski, *Obywatelskie kompetencje...*, s. 102–103.

¹⁶ K. Skarżyńska, *Człowiek a polityka...*, s. 160.

świadomość polityczna. Studenci, wymieniając przekonania, uczą się tolerancji, która jest niezbędna w demokracji, a poza tym kreują własny światopogląd i precyzują oczekiwania, co do rzeczywistości społecznej, w jakiej chcieliby żyć¹⁷.

Jeśli porównamy odpowiedzi uzyskane na to pytanie, z tymi, jakie zostały otrzymane na pytanie: *Jak oceniasz obecną scenę polityczną i wydarzenia zachodzące na niej?*, okazuje się, że 88% ankietowanych, którzy pozytywnie oceniają scenę polityczną, rozmawia ze znajomymi na temat polityki. Jeśli chodzi o tych, którzy dokonali negatywnej oceny sceny politycznej, to mamy do czynienia ze zbliżonym wynikiem, tj. 73% osób rozmawia na temat polityki ze znajomymi. Wniosek z tego wynika taki, że zarówno pozytywny, jak i negatywny obraz wydarzeń zachodzących na scenie politycznej zachęca w takim samym stopniu do prowadzenia dyskusji. Istotna różnica występuje w grupie osób niemających żadnego zdania na temat sceny politycznej, tutaj rozmowy na temat polityki prowadzi tylko 36% badanych.

Ludzie młodzi za aktywności najbardziej polityczne uważają m.in. głosowanie sejmowe nad budżetem; spotkanie dyplomatyczne prezydentów dwóch państw; wybór ministrów. Natomiast o wiele mniej osób traktuje jako aktywność polityczną działania takie jak manifestacje ekologiczne czy płacenie składek emerytalnych (tabela 6). Po przeanalizowaniu wyników wnioski nasuwają się takie, że ludzie młodzi postrzegają politykę w sposób obiegowy, jako coś odległego, niedostępnego dla zwykłego obywatela. Kojarzy się im ona głównie z parlamentem, podejmowaniem decyzji, a więc czymś, na co nie mają wpływu. Podobne wyniki zostały uzyskane z badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej w styczniu 2008 roku. Wynika z nich, że 65% ankietowanych uważa, iż nie ma wpływu na to, co dzieje się w ich kraju¹⁸.

Wspomniana niedostępność i odległość polityki może wpływać, o czym była mowa wcześniej, na wysoki poziom aktywności biernej, która wymaga najmniejszych nakładów i daje poczucie spełnienia

¹⁷ Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna studentów...*, s. 55.

¹⁸ <http://www.cbos.pl>, BS/15/2008, 20 kwietnia 2009.

Tabela 6. Aktywności uważane za najbardziej polityczne i najmniej polityczne

Które z wymienionych aktywności są dla Ciebie najbardziej polityczne?	Wyniki	%
Głosowanie sejmowe nad budżetem	499	58,7%
Wybór ministrów	425	50,0%
Manifestacja ekologiczna	28	3,3%
Płacenie składek emerytalnych	34	4,0%
Spotkanie dyplomatyczne prezydentów dwóch państw	370	43,5%
Misja humanitarna	20	2,3%

Źródło: Opracowanie własne.

obowiązku, oraz na niski poziom aktywności czynnej, która wymaga o wiele więcej zaangażowania i poświęcenia¹⁹.

Pora skupić się na tym, czy prezentowana świadomość wpływa na poziom aktywności politycznej ludzi młodych. Po przeanalizowaniu danych zawartych w tabelach 7 i 8 potwierdziła się przyjmowana hipoteza, że poziom świadomości przekłada się na aktywność polityczną. Mianowicie z 387 osób, które uważają, że mają ukształtowane poglądy polityczne, 80% deklaruje, że bierze udział w wyborach parlamentarnych. Natomiast spośród 163 studentów, według których posiadanie poglądów politycznych nie jest im potrzebne, udział w wyborach deklaruje tylko 45%. Widzimy więc, że różnica wynosi aż 35 punktów procentowych (tabela 7).

Podobnie ma się sytuacja w grupie 577 respondentów, którzy dostrzegają wpływ na ich życie decyzji podejmowanych przez władze państwowe. Otóż udział w wyborach bierze 73% ankietowanych z tego grona. Zaś z 270 badanych, którzy nie mają zdania na ten temat lub nie dostrzegają takowego wpływu, udział w wyborach parlamentarnych deklaruje tylko 55% osób (tabela 8). Wniosek z tego taki, że poziom prezentowanej świadomości wpływa na poziom aktywności politycznej. Jednak należy podkreślić, że nawet osoby mające wysoki poziom świadomości politycznej mogą okazać się politycznie bierni. Zaś te o niskim poziomie świadomości mogą być bardzo ak-

¹⁹ Ł. Janikowski, M. Bielicki, *Świadomość polityczna studentów...*, s. 59–60.

Tabela 7. Wpływ świadomości politycznej na aktywność

Czy uważasz się za osobę o wyrobionych poglądach politycznych?	Udział w wyborach parlamentarnych	
	Tak	Nie
Tak	80%	20%
Nie	64%	36%
Nie jest mi to potrzebne	45%	55%

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 8. Wpływ świadomości politycznej na aktywność

Czy decyzje podejmowane przez Sejm lub Radę Ministrów mają wpływ na twoje życie?	Udział w wyborach parlamentarnych	
	Tak	Nie
Tak	73%	27%
Nie	55%	45%
Nie mam zdania	55%	45%

Źródło: Opracowanie własne.

tywne politycznie i podejmować jakiegokolwiek działania na podstawie szczątkowej wiedzy i osobistego doświadczenia.

Powyższy wniosek potwierdza także przekładanie się świadomości na formy aktywności czynnej, do których można zaliczyć m.in. działanie w stowarzyszeniach na rzecz rozwoju gminy, uczestnictwo w marszach i pikietach lub działalność w młodzieżówce partyjnej. Mianowicie 15% spośród ludzi młodych, którzy dostrzegają wpływ decyzji władz państwowych na ich życie, bierze udział w jakichkolwiek formach aktywności czynnej. Zaś spośród osób, które nie dostrzegają takiego wpływu, tylko 5,3% respondentów przyznaje się do jakiegokolwiek aktywności czynnej. Natomiast najniższy poziom aktywności czynnej, tj. 2,8%, prezentują ankietowani niemający zdania na temat wpływu decyzji władz państwowych na ich życie. Warto podkreślić, że jest to wynik pięciokrotnie niższy niż osób dostrzegających taki wpływ.

Podsumowując, powyższa analiza uzyskanych wyników pozwala na wyciągnięcie kilku wniosków. Negatywny obraz świata polityki znajduje odzwierciedlenie w niewysokim zainteresowaniu wydarzeniami zachodzącymi na scenie politycznej i polityką jako taką. Mimo tego zainteresowanie występuje, jednakże polega bardziej na obserwowaniu zachodzących wydarzeń niż na osobistym podejmowaniu aktywnej działalności. W dalszej kolejności przekłada się to na brak zaangażowania w szeroko rozumiane życie społeczno-polityczne. Studenci, choć często mają sporą świadomość polityczną, nie wykazują zbyt wielkiej aktywności politycznej, a jeśli już, to najczęściej aktywność ta ogranicza się do uczestnictwa w wyborach parlamentarnych lub samorządowych bądź śledzenia wydarzeń w mediach. Poza tym zauważalny jest negatywny stosunek do samego słowa „polityka” oraz brak fundamentalnej wiedzy politycznej wśród studentów.

Uzyskane wyniki nie powinny być dużym zaskoczeniem. Tak jak na początku lat 90. mówiło się, że przyszłość będzie zależeć od młodego pokolenia nienaznaczonego doświadczeniami PRL-u, tak teraz mówi się o alienacji politycznej ludzi młodych. Należy podkreślić, że niewiele wiemy o dzisiejszym pokoleniu polskiej młodzieży, o jego wartościach, ideach, poglądach i motywacjach, które kształtowały się w Polsce już po 1989 roku. Dziś ludzie młodzi w większości przejawiają postawy indywidualistyczne i skupiają się głównie na własnych potrzebach i problemach. Ignorują też sprawy politycznie ważne, a samą politykę często traktują jako zło konieczne. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być m.in. negatywny obraz polityki pokazywany w mediach, co nie odbywa się też bez winy polityków. Zauważalny jest również deficyt wzorów do naśladowania zarówno w kręgu rodziny, jak i ewentualnych autorytetów oraz współczesny szybki i konsumpcyjny tryb życia, w którym nie ma chwili na refleksję i zastanowienie.

Łukasz Janikowski

**Civil competences of the students of Kazimierz Wielki University
in the light of empirical research conducted in 2007**

The main aim of this article, which is an effect of the empirical research, is to present political awareness and political activity of the students of Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. What is more, the article presents young people's perception and evaluation of politics, and gives the answer to the question of the place of politics in their lives. The reason of the research was to reveal the problem of subjectivity of the students in the field of politics.

The research and its results gave the opportunity to form a couple of conclusions. Negative perception of politics is reflected in low interests in political issues and politics itself. Nevertheless, interest can be found, but lies in watching political events rather than taking action. Consequently it results in the lack of activity in the socio-political life. Although the students are politically aware, their activity is limited to participation in general or local election. They also follow political news. What is more a negative attitude towards the word "politics" and lack of fundamental political knowledge among students can be noticed.